

עבודה זרה כט

עניין: כי טובים דודיק מין

הגר"א – קול אליהו שיר השירים

משנות אליהו ליקוטים סוף סדר זרעים

קמה) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיק מין, איתא במשנה במסכת ע"ז (דף כ"ט ע"ב) א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיק מין או כי טובים דודיק, א"ל כי טובים דודיק א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמנין טובים ע"כ, ועיין ברש"י וברע"ב ובתוס' יו"ט מה שפירשו, ואפשר לפרש דלא דייק כלל במתניתין אם נאמר דודיק לשון זכר או דודיק לשון נקיבה, רק ה"ג האיך אתה קורא כי טובים דודיק מין, או כי טובים דודיק, בשניהם דודיק לשון זכר*) והשאלה היה בענין אחר, דלפום רהיטא יש לדקדק במתניתין דאמר בתחילה האיך אתה קורא כי טובים דודיק, מין, או כי טובים דודיק, ותו לא, ולא אמר מין, ע"כ צ"ל דהפירוש כך הוא, כי טובים דודיק מין פירושו כי טובים קאי אדלעיל אישקני מנשיקות פיהו דזה תורה שבכתב, ודודיק פ"י דברי סופרים, מין פ"י בדברי סופרים יש בהם חשיבות שביין ויין נקרא תורה, (כמכואר במס' תענית דף ז' דתורה במשלה ביין במים בשמן ודבש וחלב ע"ש) או כי טובים דודיק, פ"י כי טובים קאי אדודיק והשתא ה"פ כי טובים דודיק פ"י שטובים יותר דודיק שהוא דברי סופרים מין ר"ל יותר מין דהוא גוף התורה, אמר ליה כי טובים דודיק מין***) פ"י דכי טובים קאי אדלעיל ודודיק יש בהם חשיבות מהתורה שנקרא יין אבל לא יותר, אמר ליה אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמנין טובים וקאי טובים על שמן (ותורה נקרא שמן כנז"ל) הכא נמי קאי טובים על יין, וע"כ ה"פ בקרא כי טובים, יותר טובים דודיק שהוא דברי סופרים מין ר"ל מהתורה גופה, שחמורים ד"ס מדברי תורה ***

שו"ת הריב"ש סי' רפד

מה שהוקשה לך בההיא דע"ז דא"ל ר' ישמעאל לר' עקיבא וא אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיק² וכו' איך אפשר בחכם גדול כר"ע שישתבש בקריאת פסוק שהתינוקות יודעין אותו אם לא נאמר שהספרים שלהם לא היו נקודים. והקשית עוד מעובדא דרביה דיואב המוזכר בב"ב³ דאי ר"ע טעי בין דודיק לדודיק הא לא עדיף רביה דיואב מר"ע ועביד איניש דטעי בין זכר לזכר. תשובה אף אם הספרים שלהם היו נקודים אינו קשה אי טעי ר"ע נקריאת אותו פסוק, שהרי אפשר שהיה מחלוקת בזאת המלה נספריהם, כמו שיש היום בהרבה מלות בין מערבאי למדינחאי, ובין כן אשר ובין כן נפתלי. והלא אפי' בחלוק

הגר"א שיר השירים א, ב

ואידי דאירי בזה, נבאר משנה חמורה במסכת עבודה זרה משנה ה' פ"ב: שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע מפני מה אסרו גבינת עכו"ם כו'. השיאו לדבר אחר, אמר לו, ישמעאל אחי היאך אתה קורא, כי טובים דודיק מין, או כי טובים דודיק, אמר לו כי טובים דודיק. אמר לו, אין הדבר כן, שהרי חבירו מלמד עליו, לריח שמנין טובים¹¹³. [ושם מלת טובים קאי על השמן, כן כאן טובים קאי על היין, אם כן פירושו כי טובים דודיק מין, שמוכח שיותר טובים מיינה של תורה¹¹⁴]. והוא כולו מוקשה, דזיל קרי בי רב הוא. עוד קשה אומרו 'שהרי חבירו מלמד עליו', והלא ממקומו הוא מוכרע שמדבר בוכר¹¹⁵, ודו"ק. אבל הנראה שכן צ"ל, שבפסוק זה יש לומר שני פירושים: או, ישקני כו' כי טובים, פירוש, הנשיקות הם טובים, ואחר כך אמר דודיק מין. או, כי טובים דודיק. והנפקא מינה בין שני הפירושים הוא זה, אם אני קורא כי טובים על הנשיקות ואינו מוכח שיותר טוב מיינה של תורה, ולא יהרהר אחר גזירות חכמים שגזרו על גבינת עכו"ם, לכן אמר לו איך אתה קורא, כי טובים, וכאן הפסיק הענין, ואחר כך דודיק מין. או כי טובים דודיק ולא אמר כאן מין כי הפסיק כאן, רק דודיק להיכן הוא שייך. והשיב לו כי טובים דודיק מין צ"ל. ואמר לו שאין הדבר כן, שחבירו מוכיח כמו לריח שמנין טובים, ושם מלת טוב קאי על שמנין, כן כאן טובים קאי על היין, אם כן פירושו טובים דודיק מין, שמוכח שיותר טוב מיינה של תורה¹¹⁶.

הערות ספר קול אליהו

ויש למאז און להפסט של הגר"א ז"ל מהירושלמי ע"ז פ"ב ה"ז וממדרש רבה שיר השירים על הפסוק ישקני. דאיתא שם ג"כ הענין הזה מה ששאל ר' יהושע לר' ישמעאל והשיאו לדבר אחר. ואחר כך איתא שם ר"ה בעי אס להפליגו היה מבקש היה לו להפליגו מחמשה הכרעות שבתורה ואלו הן שאת ארור מהר וכו' כמכואר במס' יומא (דף י"ב), או היה לו לשאלו וכו' יעקב בלא מן השדה כשמעס ויתעלצו אס שייך למעלה או למטה וכו' ע"ש הנה מזה מוכח דהשאלה היה כפי' הגר"א ז"ל אס כי טובים קאי אלמעלה או למטה על דודיק, לכן בעי ר"ה שיותר היה ראוי להפליגו ממקראות שבתורה מלהפליגו משה"ש. אבל אס נפרש שהשאלה היה אס הוא לשון זכר או לשון נקיבה, איכ הוליל לר"ה להקשות סתם שהיה לו להפליגו באיזה דבר שבתורה (שנות אל"י בהנהיגה):